

דגם תשובות בתלמוד — מסכת בבא בתרא, מס' 006381, קיץ תשע"ח

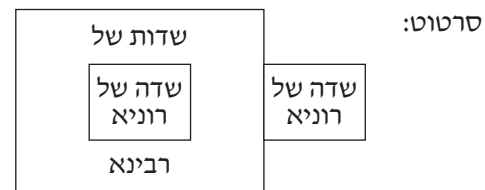
הערה למעריך: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.
בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 1-5.

1. היזק ראייה (דף ב, ע"א-ע"ב)

- א.** לפי הדעה ש"היזק ראייה לאו שמיה היזק" — מחיצה = כותל.
לפי הדעה ש"היזק ראייה שמיה היזק" — מחיצה = חלוקה.
- ב.** לפי האופן הראשון — היזק גוף — המסתכל פוגע בשכן שמתבייש כשרואים את מעשיו הצנועים.
לפי האופן השני — היזק ממון — המסתכל פוגע ביכולת השימוש של השכן בחצרו.
- ג.** לפי רש"י [ב, ע"ב, ד"ה "נפל שאני"] — אחד מן הדיירים החדשים רשאי לכפות על חברו לבנות את הכותל, כי כבר הייתה התרצות והתחייבות של הדיירים הקודמים [בהתאם לתירוץ הגמרא "נפל שאני"].
לפי בעלי התוספות [שם, ד"ה "נפל שאני"] — אחד מן הדיירים החדשים אינו רשאי לכפות על חברו לבנות את הכותל, כי עדיין לא הורגלו הדיירים החדשים לעשות דברי הצנע בחצר [שלא כמו במקרה שעולה מתירוץ הגמרא "נפל שאני"].

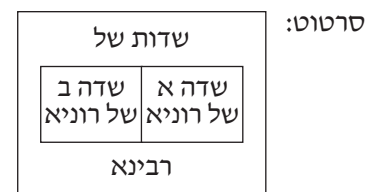
2. רוניא ורבינא (דף ה, ע"א)

- א. (1)** רוניא קנה שדה על גבול שדהו של רבינא נוסף על השדה שלו שהיה מוקף מארבעה צדדים בשדותיו של רבינא. מיקום השדות — שדה אחד של רוניא היה מוקף מארבעה צדדים בשדותיו של רבינא. רוניא קנה שדה שני שהיה סמוך לשדה של רבינא מן הצד השני. בעקבות הקנייה נוצר מצב ששדה של רבינא חוצץ בין שני שדותיו של רוניא.

[הערה למעריך: התלמיד נדרש לתאר את המקרה. בנוגע למיקום המדויק של השדות, הוא יכול להוסיף תיאור במילים או סרטוט].

- (2)** רב ספרא בריה דרב ייבא אמר לרבינא שיעשה הישר והטוב ויניח את השדה השני לרוניא כי הוצאות מסוימות של שני שדות הם כמו הוצאות של שדה אחד, ואם כן רוניא ירוויח.
- ב. (1)** רוניא קנה שדה על גבול שדה אחר שלו, והשדה שקנה [כמו השדה הקודם] היה מוקף משלושה צדדים בשדותיו של רבינא.
מיקום השדות — שדה אחד של רוניא היה מוקף משלושה צדדים בשדותיו של רבינא. השדה החדש שקנה רוניא היה סמוך מצד אחד לשדה הראשון שלו ומוקף אף הוא משלושה צדדים בשדותיו של רבינא. בעקבות הקנייה נוצר מצב ששני שדותיו של רוניא שנעשו לשדה אחד גדול היו מוקפים מארבעה צדדים בשדותיו של רבינא.

[הערה למעריך: התלמיד נדרש לתאר את המקרה. בנוגע למיקום המדויק של השדות, הוא יכול להוסיף תיאור במילים או סרטוט].

- (2)** רבינא רצה לסלק את רוניא מכיוון ששדותיו היו סמוכים לשדה שקנה רוניא משלושה צדדים, ואילו השדה הראשון של רוניא היה סמוך לשדה שהוא קנה רק מצד אחד.
(תוד"ה "ארבעה")
- ג.** ארבעה זוזים משלמים על העור וארבעה זוזים משלמים לאומן שמעבד את העור.
רוניא היה אריס בשדותיו של רבינא, ורב ספרא בריה דרב ייבא אמר לרבינא שאף שלרוניא אין כלום בגוף הקרקע, יש לו זכות מצרנות בשדות שהוא עובד בהם, ולכן אי אפשר לסלקו מן השדה שקנה.
(תוספות, שם)

3. קבלת צדקה ותרומות ממי שאינו יהודי

- א.** איפרא הורמיז אמרה לרב יוסף שהכסף מיועד ל"מצווה רבה" ומכיוון שחלוקת הכסף לעניי גויים היא לא מצווה רבה, הוא לא חילק את הכסף לעניי גויים שלא כרצונה משום גנבת דעת [שהרי אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של גוי] (דף ח, ע"א תוד"ה "יתיב", ודף יא, ע"א רש"י ד"ה "דלא סיימוה קמיה").
- ב.** (1) על פי סעיף ב בשו"ע חוששים שתהיה לגוי זכות, ולכן כאשר גוי שולח ממון לצדקה מחלקים אותו לעניי גויים אף שהגוי ייעד אותו לישראל. אולם על פי סעיף א בשו"ע, התירו לישראל לקבל צדקה מגוי בצנעה [ואם אינו יכול לקבל בצנעה, התירו גם בפרהסיה], ולא חששו כלל שתהיה לגוי זכות.
- (2) כאשר הגוי מיעד את הצדקה דווקא לישראל, תהיה לו זכות אם יקבלו ממנו צדקה, ולכן נותנים את הכסף לעניי גויים כפי שפסק השו"ע בסעיף ב. אבל כאשר הגוי אינו מיעד את הצדקה לישראל דווקא אלא לכל מי שצריך, אין זו זכות גדולה, ולכן התירו לישראל לקבל כפי שפסק השו"ע בסעיף א.
- ג.** בסעיף ב השו"ע עוסק בצדקה שגוי נותן בעבור עניים רבים מישראל, ונתנה זו היא זכות גדולה שתגרום למלכות הגויים להימשך, ולכן נותנים את הכסף לעניי גויים כדי שלא תהיה זכות לגוי. אבל בסעיף א השו"ע עוסק בצדקה שגוי נותן לעני אחד מישראל, ונתנה זו לא תגרום למלכות הגויים להימשך, ולכן התירו לקבל צדקה זו [אם מקבל בצנעה].

4. שינוי ייעוד של צדקה

- א.** הקושיה — על פי רבנו תם מותר לשנות את ייעוד הצדקה אף לדבר הרשות, אך מן הגמרא במסכת ערכין עולה שמי שהתנדב נר לבית הכנסת אסור לשנותו לדבר הרשות.
- התירוץ — כאשר בני העיר מחליטים לשנות מותר לשנות גם לדבר הרשות.
- (דף ח, ע"ב תוד"ה "ולשנותה")
- ב.** (1) על פי המשנה במסכת שקלים, יש להשתמש בכסף שנשאר מן הגבייה שגבו לצורך העניים לצורכי עניים בלבד, ומשמע שלדבר הרשות אסור.
- הרא"ש דוחה ראייה זו כך: במסכת שקלים מדובר בגבייה מיוחדת לעניים מסוימים, ולכן אין לתת את הכסף לעניים אחרים, אבל סתם קופה של צדקה היא על דעת בני העיר, ולכן הם יכולים לשנותה לכל מה שהם רוצים [ואם יצטרכו מעות לעניי העיר — ייגבו שוב].
- (2) על פי הברייתא, בני העיר רשאים להשתמש בכספי הקופה שנגבו בעבור עניי העיר ולחלקם לעניי עולם אם התמחוי שגבו לצורכם אינו מספיק. כמו כן הם רשאים לקחת את התמחוי שמיועד לעניי עולם ולחלקו לעניי העיר. בעקבות דברי הברייתא המתירה להעביר כסף שנגבה בעבור עני אחד לעני אחר טוען הרא"ש שכל שכן שמותר להעביר כסף שנגבה בעבור דבר אחד לשימוש דבר אחר כאשר שני הדברים הם לאותם עניים, ואם כן הדין "ולשנותה לכל מה שירצו" מחדש דבר נוסף והוא שמותר לשנות אף לדבר הרשות וכדברי רבנו תם.

5. הרחקת נזיקין והאיסור להזיק

- א.** (1) הנמייה עלולה לקפוץ על הסולם ולהגיע אל השוכן בזמן שהאדם עדיין אוחז בסולם, ומצב זה הוא "גירי דידיה" [חיצים הבאים מגופו של האדם ממש], ולכן צריך להרחיק את הסולם מן השוכן ארבע אמות (דף כב, ע"ב).
- (2) מיד כאשר סומך את הכותל לכותל חברו במרחק פחות מארבע אמות הוא מונע את דריסת הרגליים בין שני הכותלים שמועילה לייסוד הכותל של חברו, ומצב זה הוא "גירי דידיה", ולכן צריך להרחיק ארבע אמות בין הכותל החדש לכותל חברו (שם, תוד"ה "לימא").
- ב.** — מן הפסוק "ולא ישמרנו בעליו" לומדים שחייבים לשמור על שור שלא יזיק, ובאים בטענה כלפי מי שלא שמר. משמע שיש חובה לשמור ואסור להזיק.
- על פי רבנו חננאל, מן הפסוק "ושפטם צדק... ובין גרו" לומדים שהדיינים צריכים להיות בקיאים בדיני שכנים, כגון מהו המרחק שצריך להרחיק תנור מכותל חברו. משמע שצריך להרחיק כדי לא להזיק מכיוון שאסור להזיק. — אדם מצווה להשיב אבדת חברו, ואם כן בוודאי שאסור לו לאבד את ממון חברו, ואסור לו להזיק לחברו.
- באזהרה "לא תעמוד על דם רעך" נכלל גם האיסור לכבוש עדות שיכולה להחזיר ממון לבעליו. משמע שאסור לראות ממון חברו אבד ולהימנע מלהחזירו אליו. ואם כן בוודאי שאסור להזיק.

[הערה למערב: די בשלושה מקורות]

פרק שני

בפרק זה הנבחן צריך לענות על שלוש מן השאלות 6-9, ועל שאלה 10 (שאלת חובה).

6. פירעון חוב לפני זמן הפירעון (דף ה"א-ע"ב).

- א. (1) הלווה נאמן לומר שהוא פרע את החוב לפני זמן הפירעון, כי ייתכן שהזדמן לו ממון והוא חשב שכדאי לו לפרוע את החוב לפני הזמן כדי שהמלווה לא יטריד אותו בהגיע הזמן אם לא יהיה לו אז ממון.
- (2) בכור בתוך שלושים הוא בחזקת שלא נפדה ואין אומרים שבעל הבכור פדה אותו קודם שלושים כי לפני שלושים לא חל החוב עדיין, וייתכן שהחוב לא יחול אם ימות הבכור בתוך שלושים; אבל בחוב של הלוואה החוב כבר קיים, ולכן ייתכן שהלווה הקדים לשלם את חובו (תוספות ד"ה "כי היכי דלא ליטרדן", דף ה, ע"ב).
- ב. המקרה – הלווה מת לפני שהגיע זמן הפירעון.
הדין – המלווה גובה חובו מן היתומים בלא שבועה, ואין חוששים שאביהם פרע את החוב.

7. גוד או אגוד (דף יג, ע"א)

- א. שותפים בנכס (טרקלין, מורן, שובך וכו') שאין בו שיעור "כדי לזה וכדי לזה" ואין אחד מהם יכול לכפות חלוקה על חברו.
לדעת רב יהודה, השותף שמעוניין לחלוק רשאי לומר לחברו: או שאתה תשלם לי ותקנה את חלקי, או שאני אשלם לך ואקנה את חלקך כי אינני רוצה להמשיך להיות שותף איתך.
- ב. (1) אדם שחציו עבד וחציו בן חורין – כופין את רבו לשחרר את החצי שבבעלותו כדי שיהיה בן חורין לגמרי, וכותב העבד לרבו שטר חוב על חצי דמיו. הוראה זו נובעת מ"תיקון העולם" כדי שאדם זה יוכל לישא אישה וללדת ילדים. משמע שאלמלא "תיקון העולם" לא היו כופים את האדון לשחרר את חלקו והעבד לא היה יכול לומר לרבו אשלם לך ואקנה את חלקך.
- (2) בן חורין אינו יכול להימכר לצמיתות אלא רק לשש שנים, ולכן האדם שחציו עבד וחציו בן חורין אינו יכול לומר לרבו שיקנה את החלק שלו שהוא בן חורין ועל ידי זה יהיה עבד גמור.

8. שמונה פסוקים אחרונים שבתורה (דף טו, ע"א)

- א. רבי יהודה או רבי נחמיה – יהושע כתב את שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה, כי פסוקים אלה מתארים את מיתת משה ואת מה שאירע אחרי מות משה ומשה אינו יכול לכתוב אותם על עצמו.
רבי שמעון – משה כתב גם את שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה כי ספר התורה שכתב משה בוודאי היה שלם ולא הייתה חסרה בו אפילו אות אחת שהרי משה מכנה אותו "ספר תורה".
- ב. רש"י – שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה אין מפסיקים ביניהם אלא נקראים כולם על ידי קורא אחד.
רבנו משולם – העולה לתורה קורא את שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה, ואין שליח הציבור קורא עימו (תוד"ה "שמונה פסוקים").

9. רוב וקרוב (דף כג, ע"ב)

- א. (1) יש ספק מהיכן הגיע דבר מסוים, ויש סתירה בין ההכרעה על פי הרוב, כלומר שנקבע שהדבר המסופק הגיע מן המקום שממנו מגיעים רוב הדברים הדומים לו ובין ההכרעה על פי הקרוב, כלומר שנקבע שהדבר המסופק הגיע מן המקום הקרוב ביותר האפשרי.
[הערה למעריך: לקבל תיאור באמצעות דוגמה מן הגמרא].
- (2) רוב — לומדים מן הפסוק "אחרי רבים להטות".
קרוב — לומדים מדין עגלה ערופה שמביאים אותה זקני העיר הקרובה ביותר אל החלל שנמצא.
- ב. במקרה זה הולכים אחר הרוב כי הכלל "אין הולכין בממון אחר הרוב" נאמר במקום שרוצים להוציא ממון ממי שמוחזק בו, אבל במקרה הנדון אין מוחזק ולכן הולכים אחר הרוב (תוד"ה "חוץ").

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

10. א. סתירת בית הכנסת (דף ג, ע"ב)

- הנפקא מינה היא במקרה שיש בית כנסת אחר [לקבל: מקום להתפלל בו]. לפי הטעם "משום פשיעותא" גם במקרה זה אסור לסתור בית כנסת עד שבונים בית כנסת אחר כי יש חשש שיפגעו ולא יבנו. לפי הטעם "משום צלויי" במקרה זה מותר לסתור בית כנסת לפני שבונים בית כנסת אחר כי יש מקום להתפלל בו.
- ב. הסכם בין שוחטים (דף ט, ע"א)
"ולהסיע על קיצתם" — רשאים בני העיר לקנוס את העובר על תנאם (רש"י, ח, ע"ב, ד"ה "להסיע על קיצתם").
רב יימר בר שלמיא הקשה שמן הברייתא משמע שיש תוקף להסכם של השוחטים ויש לקנוס את מי שעובר על ההסכם.
- ג. הרחקת נזיקין (דף יז ע"ב – יח ע"א)
הגמרא הוכיחה שאין חיוב להרחיק נזק מן המיצר שבין שדה לשדה כאשר עדיין אין בין השדות דבר שעלול להינזק [ולא כדעת רבא שסבר שיש חיוב להרחיק].
דחיות:
— בהלכה "מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חברו..." אין הכוונה שההרחקה היא רק כאשר יש כותל אלא שדברים אלו (גפת, זבל וכו') מזיקים לכותל.
— בהלכה "מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל..." אין הכוונה שההרחקה היא רק כאשר יש כותל אלא שלחות מזיקה לכותל.
— בהלכה שמרחיקים ריחיים מכותל חברו אין הכוונה שההרחקה היא רק כאשר יש כותל אלא שהרעד מזיק לכותל.
— בהלכה שמרחיקים את התנור מכותל חברו אין הכוונה שההרחקה היא רק כאשר יש כותל אלא שההבל (החום) מזיק לכותל.
[הערה למעריך: די בדחייה אחת]
- ד. תינוקות בחצר (דף כ, ע"ב – כא, ע"א)
לפי אביי, בן חצר אחת אינו יכול לעכב בן חצר אחרת מלפתוח חנות בחצרו בטענה שאינו יכול לישון מרעש התינוקות שבאים לקנות בחנות.
לפי רבא, אחד מבני החצר אינו יכול לעכב את בן חצרו מללמד תינוקות בחצרו בטענה שאינו יכול לישון מרעש התינוקות שבאים ללמוד תורה.
[הערה למעריך: די בהסבר אחד]

פרק שלישי – קטע שלא נלמד

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 11-15.

11. [לדעת רבי יוסי, כאשר הניקף גדר את הרוח הרביעית ובכך השלים את הגידור שחברו גדר סביבו משלוש רוחות מחייבים את הניקף להשתתף בהוצאות של כל הגדרות]. משמע מדברי רבי יוסי שאם המקיף הוא שגדר את הרוח הרביעית הניקף פטור מלשלם. מכאן הוכחה שזה נהנה וזה לא חסר פטור. הניקף הוא הנהנה והמקיף לא חסר, והניקף פטור.
12. ייתכן שזה נהנה וזה לא חסר חייב, אבל במקרה הנדון הניקף פטור כי הוא יכול לומר למקיף שהוא לא צריך גדר של אבנים ודי לו בגדר קוצים ששווה זוז כדי להבדיל בין השדות.
13. [היה בית ועלייה על גביו, והבית שייך לאדם אחד והעלייה שייכת לאדם אחר. הבית והעלייה נפלו. בעל העלייה ביקש מבעל הבית לבנות את הבית והוא סירב.] על פי המשנה במקרה הנ"ל, בעל העלייה רשאי לבנות לעצמו בית ולשבת בו עד שבעל הבית ישלם לו את כל ההוצאות שהוציא על בניית הבית. אבל בעל הבית אינו מנכה מן התשלום שהוא משלם לבעל העלייה את שכר ישיבתו של בעל העלייה בבית. משמע שזה נהנה וזה לא חסר פטור – בעל העלייה נהנה מישיבתו בבית שהרי לא היה צריך לשכור לעצמו מקום מגורים אחר, ובעל הבית לא חסר מכיוון שהוא בכלל לא רצה לבנות את הבית, והדין הוא שבעל העלייה אינו משלם על ישיבתו בבית.
14. בעל העלייה אינו משלם לבעל הבית על ישיבתו בבית מכיוון שהבית הוא הבסיס של העלייה וממילא יש לבעל העלייה זכות לגור בבית. אבל במקרים אחרים ייתכן שזה נהנה וזה לא חסר חייב.
15. רבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר שבעל העלייה צריך לשלם לבעל הבית על ישיבתו בבית. משמע שזה (=בעל העלייה) נהנה וזה (=בעל הבית) לא חסר – חייב. הגמרא דוחה הוכחה זו ואומרת שבמקרה הנדון בעל העלייה משלם מכיוון שבעל הבית חסר, כי בעל העלייה שגר בבית החדש משחיר את כתליו של הבית. [אבל במקרה אחר שהבית ישן ובעל הבית לא חסר, ייתכן שפטור, כי זה נהנה וזה לא חסר פטור].